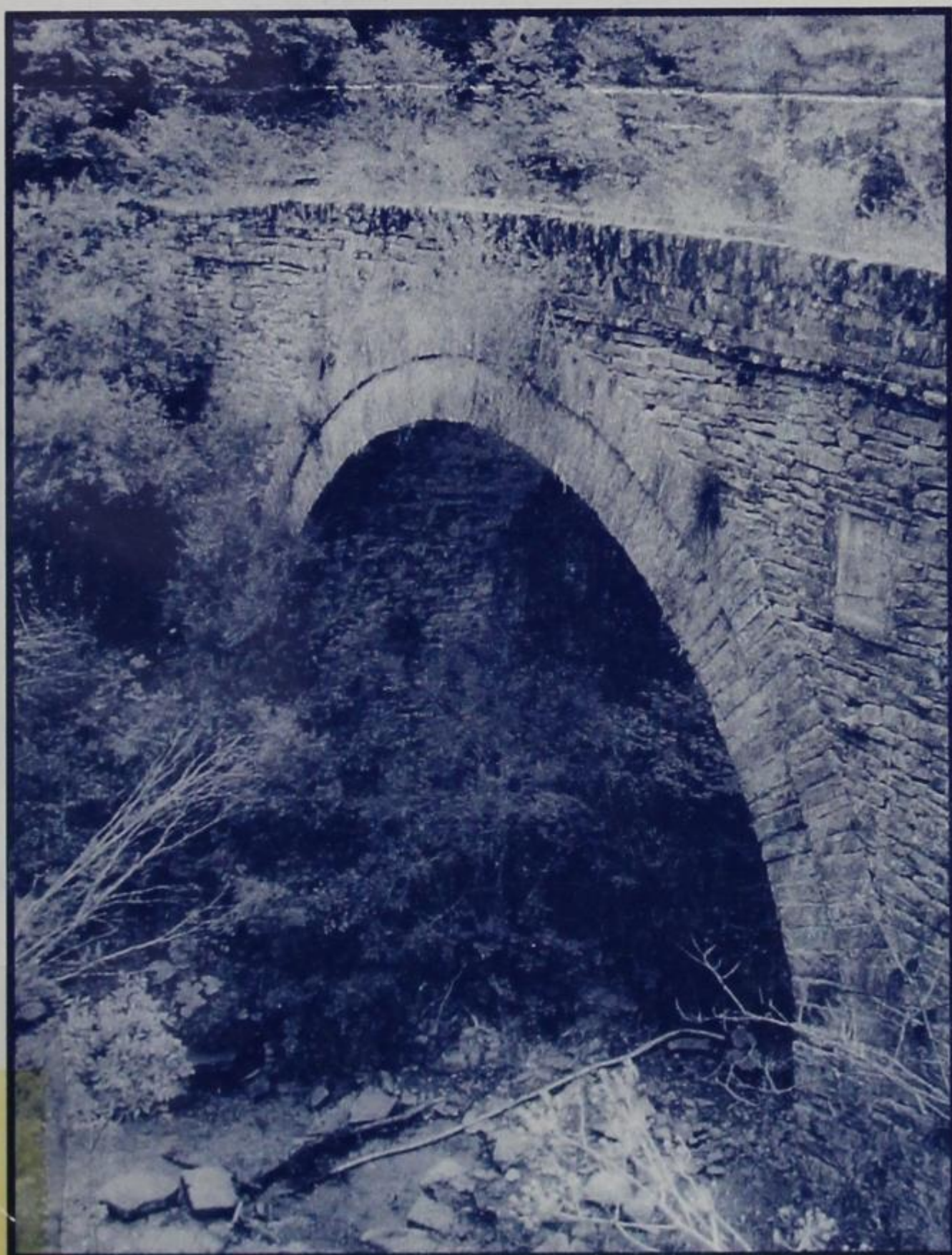

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Ι. ΤΣΙΠΑ
ΕΡΑΣΙΤΕΧΝΗ ΛΑΟΓΡΑΦΟΥ

**ΑΝΑΒΑΠΤΙΣΜΑ
ΣΤΗΝ ΠΡΟΓΟΝΙΚΗ ΚΟΛΥΜΒΗΘΡΑ,
ΣΤΑ ΒΙΩΜΑΤΑ, ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΗ
ΤΗΣ ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΗΣ**

ΒΙΒΛΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

ΜΑΡΟΥΣΙ 2000

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Ι. ΤΣΙΠΑ
ΕΡΑΣΙΤΕΧΝΗ ΛΑΟΓΡΑΦΟΥ

**ΑΝΑΒΑΠΤΙΣΜΑ
ΣΤΗΝ ΠΡΟΓΟΝΙΚΗ ΚΟΛΥΜΒΗΘΡΑ,
ΣΤΑ ΒΙΩΜΑΤΑ, ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΗ
ΤΗΣ ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΗΣ**

ΒΙΒΛΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

ΕΝΤΕΛΩΣ ΔΩΡΕΑΝ
ΟΠΩΣ ΕΓΙΝΕ ΚΑΙ ΓΙΑ ΟΛΑ ΤΑ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΑ
ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ ΜΟΥ

ΜΑΡΟΥΣΙ 2000

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΚΟΝΙΤΣΑΣ
ΑΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ... 34680
ΗΜΕΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ... 25-6-1999
ΤΑΞΙΝ. ΑΡΙΘΜ. 398 094953 ΤΣΙ Τ.Σ

Κωδ. εγχ. 6826

Η πρωτογνωριμία με τα γεφύρια

Από τα καλόφκιαχτα, τα αριστουργηματικά, τα ανθεκτικά, τ' αθάνατα, τα καλοστεκούμενα πέτρινα γεφύρια, υψηλής καλλιτεχνικής τέχνης, που χτίστηκαν σε κατάφυτες και γκρεμνώδεις περιοχές, σε χαράδρες με φανταστική βλάστηση, με χλωρίδα και σπάνια πανίδα, δίπλα-δίπλα σε αλυσίδες βουνοκορφών που δέχονται αυτά, φορτσάτα ορμητικά νερά, τόνους χωμάτων, ογκόλιθους επικίνδυνους και πολλά ξεριζωμένα δέντρα, είναι και το πρόσθεν γεφύρι, που έφκιασαν ο πατέρας μου Ιωάννης και ο αδελφός του Αλέξης Π. Τσίπας αλλαχού θα πούμε και θα δούμε σχετικές φωτογραφίες). Είναι κι αυτό το αρμονικό γεφύρι στο Ζαγόρι διατηρήσιμο Μνημείο.

ΑΦΙΕΡΩΣΗ

Το βιβλίο μου αυτό, το στερνοπούλι, το αφιερώνω με την ολόθερμη καρδιά μου και με χίλιες δυο ουράνιες και θείες ευχές μου **στα εγγονάκια μου: Δημοσθένη, Νίκο, Ιφιγένεια και Νίκο**, που βλέπω, με απόλυτη χαρά και ικανοποίηση, ότι βαδίζουν σταθερά, παραγωγικά, ανθρώπινα, όλο και ψηλότερα. Να με θυμούνται, αλλά και την Πυρσόγιαννη να μην ξεχνούν. Εκεί θα είναι η ψυχή μου.

ΘΕΜΑ 1° ΣΑΝ ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΜΙΑ ΕΥΧΗ

«Εκείνο που πρέπει να μας τρομάζει είναι ότι οι άνθρωποι δυναμιτίζουν τις γέφυρες που συνδέουν το παρελθόν».

Καρλ Γιάσπερ

Γι' αυτό, αγαπητοί συγχωριανοί και φίλοι, χρειάζεται αδιάπτωτη προσοχή, συνεχής φροντίδα, ολοκάθαρη προσήλωση του νου και ιδιαίτερο πείσσωμα, να μη σπάσουμε μόνοι μας ετσιθελικά τις αλυσίδες τις χρυσές, το συνδετικό δεσμό του προγονικού παρελθόντος της ιστορικής και πολιτιστικής ιστορίας της γενέτειράς μας, Πυρσόγιαννης.

Να μην, ιδιαίτερα, παραγνωρίζουμε ό,τι παλιό, πατρογονικό, πολύτιμο, ισχυρό, χρήσιμο στοιχείο, ουσιώδες, βασικό δικαιοπρακτικό χαρτί και σεβάσμιες χωριανές και γονικές φωτογραφίες, που όλα αυτά, άλλοτε, μια φορά κι έναν καιρό, ήταν το ζωντανό σήμερα, η παρούσα, η επίβλεπτη στιγμή, η ενεστώσα κατάσταση, όλου του μακρινού, πατρογονικού παρελθόντος.

Αληθινά, δεν είναι καθόλου σωστό και δίκαιο να αναβάλλουμε κάθε μέρα ο καθένας μας αυτό που αναλογεί, που επιβάλλει ο ανάλογος σεβασμός, το ύψιστο ηθικό χρέος, η συνείδηση, η λογική και ο ανθρωπισμός προς τους ιστορικούς χώρους, τους τόπους και καιρούς και σ' όλους εκείνους τους γνήσιους και στοργικούς χωριανούς και συγγενείς μας, που με άφθονο αίμα, με αμέτρητες θυσίες διατήρησαν συν τοις άλλοις τη γνήσια γλώσσα και τη θεόσταλτη θρησκεία και εδημιούργησαν τα αξιόλογα ήθη, τα ωραία έθιμα, τη λαμπρή ιστορία και τη ζηλευτή πατρογονική παράδοση.

Ναι, όλους αυτούς τους καταδικούς μας προγόνους, που αγωνίστηκαν γερά, με νύχια και με δόντια, αντρίκεια, για να χτίσουν άριστη κοινωνία χωριανή και ορθόδοξη και να φτιάσουν μια τίμια, υπάκουη και πειθαρχική οικογένεια.

Η κάθε αναβολή, το κάθε τρενάρισμα, η κάθε παρελκυστική μετάθεση σε μελλοντικό αβέβαιο χρόνο, η κάθε ηθελημένη ξεχασιά, φανερώνει μεγάλο καταστροφικό αστόχημα, ανομολόγητη, άσκοπη και εγκληματική αδιαφορία, σκοταδισμό της ψυχής, αδυνάτισμα της καρδιάς, παράβαση του ύψιστου ηθικού χρέους.

Γι' αυτό, αγαπητέ και θερμέ χωριανέ και πιστέ φίλε της Πυρσόγιαννης, δρασκελίσε το χρυσό ποτάμι της ζωής, της χωριανής ιστορίας και της γονικής παράδοσης, τώρα που είναι ακόμα το γάργαρο νερό λιγοστό της ζωής, το ποτάμι, προτού έρθει η βαρυχειμωνιά της λήθης, με τα άφθονα, τα λυσσαλέα, τα αχαλίνωτα νερά και τη μεγάλη θολούρα από όχθη σε όχθη και καταστήσει το διάβα σου λίαν επικίνδυνο και σε κάμει να χάσεις ολοσχερώς τη μνήμη σου —και γιατί όχι;— και το λόγο της ύπαρξής σου, της υπόστασής σου.

Φρόντισε λοιπόν τώρα, που έχεις τη δύναμη, την ικανότητα, την πρέπουσα πνευματική σπίθα, να πιάνεις το λαϊκό πατριωτικό παλμό· τώρα που έχεις ακόμα την έντονη κάπως παλμική κίνηση και τη δυνατότητα να μετουσιώνεις τα οράματα, την ολτασία και τα όνειρα τα παραγωγικά, σε καρποφόρα πράξη.

Μη διστάζεις· μπορείς να γίνεις ακλόνητο γεφύρι, σταθερό γεφύρωμα, για να δώσεις

τη δυνατότητα και τη σιγουριά να περνούν άνετα οι μετέπειτα συνεχιστές χωριανοί, να έρχονται να μαθητεύουν τα νέα πυρσογιαννίτικα βλαστάρια των απογόνων μας, μέσα στη σφαίρα της προγονικής ζωής, της ιστορίας και της παράδοσης. Ο μεγάλος Πυρσογιαννίτης παιδαγωγός, συγγραφέας και υμνητής της πατρώας γης μας, Ευριπίδης Σούρλας, έτσι γράφει: «Η ώρα αυτή του γυρισμού στην Πυρσόγιαννη, για μένα εγκλείει, ψυχή μου, τα πιο γλυκά συναισθήματα· είναι η γλύκα της συνομιλίας μου με τους προσφιλείς εκείνους νεκρούς μου, που δεν υπάρχουν πια στη ζωή και μονάχα οι σκιές τους περιφέρονται και περιτριγυρίζουν αυτήν την ώρα το παλιό αρχοντικό των παππούδων μου (1962)».

ΘΕΜΑ 2°

ΓΕΝΙΚΟ ΠΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΑΛΠΙΣΜΑ ΚΑΙ ΧΩΡΙΑΝΟ ΣΙΟΥΡΙΣΜΑ

Απόψε ξανάρθε πάλι ένας θερμός χωριανός, φίλος καρδιακός, φορτωμένος με μύριες άλλες δυο νέες αναμνήσεις. Ήρθε, και πάλι βρίσκεται στην ίδια ευχάριστη θέση να προσφέρει σ' εσάς, αγαπητοί χωριανοί και φίλοι της Πυρσόγιαννης, το πέμπτο κατά σειρά λαογραφικό βιβλίο, με τον επίκαιρο χαρακτηριστικό τίτλο «ΑΝΑΒΑΠΤΙΣΜΑ ΣΤΗΝ ΠΡΟΓΟΝΙΚΗ ΚΟΛΥΜΒΗΘΡΑ, ΣΤΑ ΒΙΩΜΑΤΑ, ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΤΗΣ ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΗΣ», με εντελώς νέο περιεχόμενο, με νέα ιστορικά, προγονικά παρουσιάσματα και γεγονότα.

Ήρθε, ως συνήθως, απρόσκλητα, απρόσμενα και αναπάντεχα, ο υποφαινόμενος, για να σας χαρίσει άγνωστα μέχρι τώρα, σε πολλούς χωριανούς και φίλους, αξιόλογα, δυσεύρετα και ιστορικά τετελεσμένα και προδιατρέξαντα παραδοσιακά συμβάντα και δοσμένα, αναμφισβήτητα, γεγονότα και πολλά άλλα πράγματα και θαύματα, κατά τη λαϊκή έκφραση.

Ήρθε —κατά την ταπεινή μου γνώμη— και πάλι με γνήσιο αίσθημα ευθύνης, με βαθιά εμπειρική κατανόηση, με πλήρη συνειδητή γνώση και σιγουριά, για να φανερώσει ό,τι καλό, όμορφο, διαλεχτό πράγμα και ιστόρημα χωριανό έλαβε χώρα στο ριζοχώρι μας Πυρσόγιαννη, για να το μάθει ο κάθε χωριανός και φίλος αναγνώστης μας.

Ήρθε χωρίς δισταγμό, με ψυχή καλλιεργημένη με το άροτρο της καλοσύνης και της βαθιάς ευλάβειας, αφού πρώτα, νοερά, γονατιστά προσκύνησε την προσφιλή μας γενέτειρα Πυρσόγιαννη. Τρεχάλα πάλιν φέρει στο φως της δημοσιότητας ό,τι στο μεταξύ θυμήθηκε, βρήκε σε νέα χαρτιά, κείμενα, βιβλία, εφημερίδες και σχετικά λαογραφικά περιοδικά, αλλά και σε πολλά άλλα παλιά αρχεία, που βρίσκονται σε βιβλιοθήκες της Αθήνας, ύστερα μάλιστα από επίμονα, λεπτομερειακά και προσεκτικά ερευνητικά ξεσκαλίσματα.

Εδώ σημειώνω ότι η λαογραφική ιστορία, η πολιτιστική παραδοσιακή έρευνα των προγονικών χρόνων και της εποχής της τουρκοκρατίας, δεν έχει ακόμα ολοκληρωθεί, ώστε να μπορούμε να μεταπηδήσουμε σε λεπτομερή έκθεση και περιγραφή των γεγονότων.

Ήρθε ακόμα για ένα ταιριαστό, παρήγορο και νοσταλγικό ερέθισμα, για ένα πνευματικό, νοερό, κατανοητό περίπατο, για να βοηθήσει τον κάθε χωριανό και φίλο να συμπληρώσει και να καλύψει ό,τι χάσματα και κενά υπάρχουν γύρω από τη γονική ιστο-

ρία και την πολιτιστική παράδοση της γενέτειρας.

Ήρθε η ταπεινότητά μου, που δεν κλείνει μεγάλο μέσα της συγγραφικό ταλέντο, αλλά αντίθετα διαθέτει άφθονο μεράκι, ακαταλόγιστο πόθο, ιώβειο υπομονή για γράψιμο, για επισταμένες έρευνες, ανασκαλίσεις και αναζητήσεις, για λαγαρό και ξάστερο ξελάκωμα λησμονημένων και άγνωστων εθνικών ιστορικών γεγονότων, για ξεδίπλωμα σβησμένων, καταχωνιασμένων, ποικίλων, καλόγουστων, ευχάριστων χωριανών εκδηλώσεων, αλλά και για ανάσταση της ίδιας της κουτσουρεμένης ψυχής της Πυρσόγιαννης, της γενέτειράς μας πατρίδας· ήρθε μάλιστα για το χωριό μας αυτό, που εδώ που τα λέμε, όμορφα και καλά, μια φορά κι έναν καιρό ήταν —για να το μάθουν και οι καινούριοι πατριώτες και φίλοι— ένα μεγάλο, ασίγαστο μελισσολόι από τσούρμο κόσμο, από τρανό σμήνος χαρούμενων παιδιών, από άλλο όχι ευκαταφρόνητο κόσμο και κοσμάκη, από πολλούς άλλους συνετούς και μυαλωμένους άνδρες, από υπάκουες και πειθαρχικές γυναίκες και —ξέχωρα το λέμε— από όμορφα, ζωντανά και δροσάτα κορίτσια, αλλά ακόμα και από πολλούς σεβάσμιους, πολύγλωσσους και πολύπειρους γέροντες και από εξίσου σεβάσμιες, σοφές και αξιοθαύμαστες βάβες και γιαγιάδες.

Ήρθε πρόθυμα γι' αυτήν την Πυρσόγιαννη, που, και στους άσχημους, τους δύσκολους και αβέβαιους καιρούς, ήταν πάντα σωστό σύμβολο και φωτεινή λάμπουσα ελπίδα των χωριανών μας, για τη σωτηρία τους.

Γι' αυτή τη μάνα γη μας, που γαλούχησε με χίλιους δυο κινδύνους και με άφθονες δυσκολίες, αντάμα χέρι - χέρι με τους σοφούς δασκάλους, τους φωτισμένους, αγνούς και άγιους παππάδες και τους άξιους χωριανούς άρχοντας, γενιές γενιών συγχωριανών, με τα αγνά, τα απαραβίαστα, πηγαία εθνικά χριστιανικά νάματα, με μεγάλα πνευματικά ιδεώδη και με το γνήσιο καθαρό ελληνικό λόγο.

Αυτή η δικιά μας χωριστή πατρίδα, χωρίς δισταγμό και καθυστέρηση, επιπρόσθετα, φιλότιμα καλλιέργησε την κρυστάλλινη ιδέα για σύσσωμη, ομόφωνη, πατριωτική και εθνική ανεξαρτησία και, το σπουδαιότερο, για ορθόδοξη θρησκευτική λευθεριά και ξεσκλάβωμα, για αεράτη επιβίωση και για απόλυτη, λεύθερη και ενεργητική επαγγελματική δράση και στέγη.

Γι' αυτή μας την πατρική γη, που μαζί με τ' άλλα ομοιοπαθή, ομοιομερή και ομοιογενή χωριά της επαρχίας Κόνιτσας (του Δήμου Μαστοροχωρίων πλέον), γι' αυτές όλες τις περήφανες και καμαρωτές αετοφωλιές, που ήταν πάντοτε ο καλόηχος, ο καλοάκουστος αντίλαλος της γνήσιας, της ολοκάθαρης, της διαμαντοστολισμένης ψυχής των χωριανών μας, ήρθε ο φίλος από τα παλιά τώρα, που όλα στα χωριά μας, αναπάντεχα και απίστευτα, άλλαξαν προς το καλύτερο μορφή, θωριά και φυσιογνωμία.

Ήρθε γι' αυτούς τους λόγους να σας μιλήσει, να σας θυμίσει, να σας μάθει βλάμικα και αδελφικά, χωρίς εγωπάθεια, χωρίς εγωλατρεία, χωρίς πεισματικές αντιθέσεις και συμφέροντα. Κόπιασε και ήρθε χωρίς ζόρικο, ενοχλητικό θεριαλίκι. Τώρα, οι διάφοροι αστάθμητοι, οι ανεξακρίβωτοι κοινωνικοί, πολιτικοί και πολιτιστικοί παράγοντες, οι σύγχρονες πολιτικές τάσεις και αντιλήψεις, οι πολλές αντιζηλίες και τα ουκ ολίγα μαλώματα και οι διάφορες ομαδικές κλίκες που αλληλοϋποστηρίζονται για όχι καλό κοινωνικό-πολιτιστικό σκοπό, κατήντησαν —ίσως και άθελα— τα άλλοτε τιμημένα αρχοντοχώρια μας, τα δοξασμένα μαστοροχώρια, αναγκαία καταφύγια των ηλικιωμένων· μαχαλάδες άνυδροι και άκαρποι, απλά γεροντοχώρια και μπαμποχώρια.

Για τους κύριους και βασικούς αυτούς λόγους αυτής της άσχημης κατάντιας δεν πρέπει κανείς να βγάλει την ουρά του, να παραμερίσει το δικό του μεριδικό —και τώρα μάλιστα.

Συμπερασματικά και εν κατακλείδι, ο υποφαινόμενος χωριανός και φίλος γράφω και παρακαλώ «όσοι φλέγεστε, αγαπητοί χωριανοί και φίλοι της Πυρσόγιαννης και των λοιπών χωριών της επαρχίας Κόνιτσας που ανήκουμε όλα τα τέως χωριά της Κόνιτσας στο νέο Μήμο Μαστοροχωρίων, από ζωνηρή και ανεπιφύλακτη επιθυμία, από ασυννέφιαστη λαχτάρα και από τρανή βούληση, να συντρέξετε και να βοηθήσετε ποικιλοτρόπως, για να μη σβήσει το ένδοξο, το λαμπρό προγονικό παρελθόν και αυτή η φυσική και νομική ύπαρξη της Πυρσόγιαννης και των άλλων τέως χωριών και νυν οικισμών του νέου Δήμου Μαστοροχωρίων. Μην τρέξετε απερίσκεπτα να πείτε: από τη δική μου μικρή προσφορά εξαρτάται η σωτηρία και η ύπαρξη της πατρογονικής εστίας μας και των αλλαχού υφισταμένων χωριανών Συλλόγων, Αδελφοτήτων και Συνδέσμων; Μάλιστα, αγαπητέ χωριανέ και φίλε, και ο οβολός της χήρας πιάνει καλό τόπο και το απλό σακούλι με το φασούλι-φασούλι γεμίζει όλο.

Να σας πω την πάσα αλήθεια, για όλους ακριβώς τους εν εκτάσει λόγους παθιάζομαι ειλικρινά, προσωπικά, περίτρανα, από μια έντονη συναισθηματική αγάπη, από δυνατή και ακράτητη επιθυμία και φλόγα, γρήγορα και πρόθυμα —οι καιροί δεν περιμένουν— να προσέλθουμε πανέτοιμοι στην αφετηρία του αγώνα, για το καλό της Πυρσόγιαννης και των άλλων οικισμών του Δήμου Μαστοροχωρίων και των χωριανών Συλλόγων, που δουλεύουν ακατάπαυστα κι αυτοί σαν απλοί και φιλότιμοι στρατιώτες.

Και το πέμπτο αυτό βιβλίο μου —ομολογώ με καρδιά καθαρή— δεν είναι τελείως αλάνθαστο, αφού είναι ανθρώπινο δημιούργημα και μάλιστα αβοήθητο από πλευράς παροχής εγγράφων, ιστορικών και παραδοσιακών άλλων στοιχείων από πολλούς χωριανούς και φίλους, αλλά αν αυτό και τα προηγούμενα βιβλία μου είχαν αυτό το ιδεώδες υλικό χάρισμα, την απόλυτη —βεβαιωμένη με βούλα και χαρτί— ακρίβεια, δεν θα ποθούσα ούτε για μια στιγμή να μου εκφράσετε τον ενδεχόμενο θαυμασμό σας, την απότιση φόρου εν ζωή ευγνωμοσύνης, τον βαθύ και άπειρο σεβασμό.

Έκανα και κάνω το επιβεβλημένο ιερό καθήκον μου.

Γιατί πώς μπορούμε να ξεχάσουμε αυτή την ολόφωτη γενέτειρα μάνα μας Πυρσόγιαννη, αλλά και αυτή ακόμα τη χρυσή μας φυσική Μάνα, που όσα σκεπάζει ο καταγάλανος και απέραντος ουρανός, άλλα τόσα και καλύτερα κάπως έντονα μάς θερμοσκεπάζουν αυτές οι δύο Μάνες, που είναι για τον καθένα μας οι πιο γλυκές και αναντικατάστατες από τα γλυκύτερα κι όμορφα καλούδια του κόσμου.

Ακόμα πώς μπορούμε να ξεχάσουμε και αυτό το φτωχικό και απέριττο σπιτάκι μας, που όταν όλη η φαμίλια ήταν συγκεντρωμένη ειρηνικά τότε και αγαπημένα κοντά στο γραφικό τζάκι και γύρω από τον τράπεζο, ήταν όλα εκεί μέσα στην ογνίστα, θάμβος και ομορφιά. Όταν τότε από το πατρογονικό σπίτι μας έλειπαν οι άνδρες στην ξενιτιά, πώς να το πούμε, τότε το σπίτι ήτανε κάπως άχαρο, έμοιαζε απαράλλαχτα με έρημη εκκλησιά και σχολείο χωρίς δάσκαλο και ζωνηρά μαθητούδια.

Ο καθένας για το δικό του γονικό σπίτι κάτι έχει να πει. Ο Ευριπίδης Σούρλας για το σπίτι που γεννήθηκε γράφει: «Μέσα στο σπίτι μας αυτό, ω ψυχή μου, φιλοξενηθήκανε στα παλιά χρόνια της τουρκοκρατίας πασάδες και μεραλαΐδες, και ακόμα πρόξενοι ευρωπαϊκών δυνάμεων, ξένοι περιηγηταί, όλοι οι κατά καιρούς δεσποτάδες της επαρχίας. Και στα χρόνια της κλεφτουριάς το σπίτι μας αυτό στάθηκε ένα κάστρο απόρθητο για όλους τους ξένους επιδρομείς».

Για να μη σβήσει λοιπόν παντελώς η πατρογονική εστία μας, για να μη σκεπασθεί για πάντα, στις μέρες μας, η Πυρσόγιαννη, από το έναστρο, το πολυκάντηλο πέπλο της νύκτας, είπα καθαρά και έγγραφα ξάστερα και σταράτα όλα αυτά. Και αυτό το ευγενικό

ΣΑΛΠΙΣΜΑ και το πολύ βλάμικο ΣΟΥΡΙΣΜΑ, βγαλμένα φυσικά μέσα από την καρδιά μου, λένε πολλά και περισσότερα, γιατί όλα ξεκίνησαν από το φιλόξενο χώρο της Βαλανιδιάς του Αϊ-Γιώργη και από το Κλουρ του Αϊ-Νικόλα της Πυρσόγιαννης, του πάντα καλοσυνάτου αυτού ιερού χώρου.

Τώρα, που φθάσαμε όλοι στο τέρμα του προλογικού αυτού ενημερωτικού κεφαλαίου, μπορούμε άφοβα και αξόμπλιαστα να πούμε —κάπως φραστικά όμως παραλλαγμένα, χωρίς απόλυτη μουσική ρίμα— αυτό το παραπονιάρικο λαογραφικό τραγούδι:

«Πουν τα κάλλη που 'χες πρώτα, πουν οι ομορφιές, οι καλλωπισμοί και οι λεβεντιές, χωριό μου αγαπημένο, που μύριζες τότε μοσχόβολα παντού, βασιλικό, τραντάφυλλο, μανούσια, γαρούφαλλα και κατφέδες...».

Ας δώσουμε μ' απλοχεριά και με της καρδιάς το πύρωμα το παρόν, τώρα που έγινε ένα αγαπητό κομμάτι του Δήμου Μαστοροχωρίων, όσο μπορούμε και να μη περιοριζόμεθα να λέμε:

«Πάλι με χρόνια με καιρούς πάλι η Πυρσόγιαννη σωστή ολόκληρη νυφούλα θα είναι».

Διαβάστε λοιπόν κι αυτό το βιβλίο μου γιατί όπως είπε ο Έμερσον: *«Τα βιβλία δίνουν φωνή και ζωή».*

ΘΕΜΑ 3^ο

ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΙΤΙΚΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΘΑΥΜΑ: ΣΥΝΕΤΕΛΕΣΘΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΣΤΗΝ ΚΑΡΔΙΑ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ, Ζήνωνος 27

Ένα μεγάλο, πρωτοφανέρωτο, Πνευματικό Κέντρο της Πυρσόγιαννης έγινε και λειτουργεί επί της οδού Ζήνωνος 27, μέσα στην καρδιά της Αθήνας, δίπλα στην Ομόνοια: μέσα στον ιερό χώρο έδωσε το παρόν ένα ιστορικό, εκπληκτικό, πρωτόφαντο, καλοσυνάτο και φιλικό πνευματικό χωριανό στέκι.

Εδώ μέσα, στο ημιτριώροφο σπίτι μας πλέον, στεφανώθηκαν πανηγυρικά, γιορταστικά, ανάμεσα σε άπειρους χωριανούς και εκλεκτούς φίλους της Πυρσόγιαννης, όλοι οι αδιάκοποι, οι συνεχείς πολυκαιρνοί κόποι, οι μόχθοι και οι καημοί, οι τιτάνειες προσπάθειες και όλες οι θαρραλέες και τολμηρές εθελοντικές φροντίδες και σκέψεις που κατέβαλλαν, από το 1912, τα άθελα ξενιτεμένα πουλιά, τα γνήσια σπλάχνα της γενέτειρας Πυρσόγιαννης, για απόκτημα, πέραν από το ξεσκλάβωμα της πατρίδας, ένα καταδικό τους, δροσάτο, σίγουρο, φιλικό και φιλόξενο κονάκι τρανό· ανάλογο φυσικά με την πλούσια, πλατιά και πολυθρύλητη, εμπειρική, καλαίσθητη καλλωπιστική τέχνη και την άλλη χωριανή ιστορία, που να είναι, αληθινά, ο θεμελιώδης θεματοφύλακας των ιερών και οσίων, των ηρωικών πράξεων, ο ασφαλής μάρτυρας του παρελθόντος, αλλά όπως είπε και ο Θεοβάντης *«παράδειγμα και δάσκαλος διά το παρόν και καθαρός σύμβουλος για το μέλλον».*

Σ' όλο αυτό το πρωτόγνωμο, το θεόσταλτο, το καλότυχο και καλόδεκτο φιλικό οικοδόμημα, εντελώς παραδοσιακού τύπου, που μας κληροδότησε ο αείμνηστος δικηγόρος και πρόεδρος του Συνδέσμου Πυρσογιαννιτών, Πέτρος Φρόντζος, και η σεβάσμια και λίαν συμπαθής σύζυγός του Αντιγόνη, το γένος Τράγκα, μαζεύτηκαν χαρούμενοι, γελαστοί, ευδιάθετοι και στο έπακρον ικανοποιημένοι και δικαιωμένοι, ταυτόχρονα, όλοι οι

χωριανοί και πολλοί φίλοι μας.

Τα γκαρδιακά και παρθένα εγκαίνια έγιναν με κάθε επισημότητα και λαμπρότητα, και ανάλογη και τιμητική ήταν και η παρουσία και η συμπαράσταση των αγίων πατέρων ιερέων της εκκλησίας του Αγίου Κωνσταντίνου και Ελένης Ομονοίας, που με ανάλογη ευσέβεια, με πρόπουσα ευλάβεια και βαθιά κατάνυξη ετέλεσαν τον απαραίτητο θρησκευτικό Αγιασμό. Στη συνέχεια ανήλθε στο βήμα καμαρωτός, υπερήφανος και με πλήρες, ικανοποιητικό, ψυχικό και χωριανό χόρτασμα, ο επί σειράν ετών πρόεδρος του Πανελληνίου Συνδέσμου Πυρσόγιαννης και της ομόψυχης Ομοσπονδίας Συλλόγων Επαρχίας Κονίτσης, κ. Μιχάλης Μαρτσέκης. Αφού εύγλωττα, χορταστικά ευχαρίστησε όλους τους πολυπληθείς χωριανούς και φίλους και ιδιαίτερα τον τέως υπουργόν Φούραν και όλους τους άλλους γενικά Προέδρους των διαμερισμάτων του Νέου Δήμου Μαστοροχωρίων, είπε και ανέπτυξε, χαρακτηριστικά και λίαν διακριτικά, με πολύ φυσικό τρόπο, παραγωγικό, κατατοπιστικό και χρήσιμο, τας βασικές διατάξεις του κοινωφελούς νέου νόμου, *«περί συγχωνεύσεως και συστάσεως Νέων Δήμων της χώρας μας»*.

Μεταξύ των άλλων τόνισε χαρακτηριστικά, με ιδιαίτερη έμφαση, τα κατωτέρω: *«Αυτό το αναπάντεχο, το ξαφνικό κληροδότημα του αξέχαστου ζεύγους Πέτρου και Αντιγόνης Φρόντζου, που με χαρακτηριστικό θεόσταλτο φώτισμα, έγινε καταδική μας πλέον στεγαστική πνευματική εστία, δικό μας ανιδιοτελές και ωφέλιμο χωριανό παραγώνι, θα είναι, πέρα για πέρα, ένα ατσάλινο, καλοπελεκημένο, γεροθέμελο αγκωνάρι Πυρσογιαννίτη μάστορα, ένα καλόφτιαχτο, καλλιτεχνικό σπιτικό τζάκι, με σταθερές, ακλόνητες και αδιάψευστες ελπίδες εθελοντικής δουλειάς και ανάλογης γενναιοδωρίας, όσο θα χτυπά πυρσογιαννίτικη καρδιά»*.

Στη συνέχεια, δεν διέφυγε ν' ανέβει στο παρθένο αυτό βήμα του μεγάλου μας αυτού πνευματικού κέντρου ο αναμφισβήτητα καταξιωμένος και πολύ δεδοκιμασμένος έμπειρος Πρόεδρος της Πυρσόγιαννης, Βασίλης Παπαγεωργίου, ο θεμελιωτής και λαξευτής πολλών μεγάλων κοινοτικών και κοινωνικών έργων, μαζί με την εξίσου παραγωγική Προοδευτική Ένωση και τους πολλούς εθελοντάς χωριανούς, και με καταφανή συγκίνηση και με ατίμητη και άφατη χαρά, αλλά και με ιδιαίτερη κατάνυξη, ευσέβεια και ευλάβεια, αφού χαιρέτισε την πανηγυρική αυτή, μεγαλειώδη και πρωτόφαντη ανταμωτική συγκέντρωση των ξενιτεμένων παιδιών της μάνας γης μας, ετόνισε χαρακτηριστικά *«ότι πρέπει μαζί με την ομόνοια, την αγάπη μεταξύ μας και το ενδιαφέρον προς το γονικό σπιτικό, να τιμούμε και να επαινούμε όλους τους δωρητάς και ευεργέτας χωριανούς μας και δεν θα πρέπει, ούτε στιγμή, η αιώνια ευγνωμοσύνη —που είναι το άσμα των αγγέλων— να λείπει από το κελάηδημα της λαλιάς μας»*.

Και στη συνέχεια η ταπεινότητά μου, με το δικό του εύληπτο χαρακτηριστικό λυρισμό, με σταράτα ξεδιαλύματα και λόγια στρογγυλά, με επαίνους και πατριωτικές παραινέσεις και συμβουλές, αλλά και με χίλιους ύμνους και άπειρα ευχαριστώ προς τους μεγάλους ευεργέτες της γενέθλιας γης μας Πυρσόγιαννης, της άγιας και ηρωικής αυτής υπέρτατης περιοχής, που γέννησε, έθρεψε και γαλούχησε μεγάλους άντρες και έγινε η πρώτη μαστορομάννα αυτής της καλλιτεχνικής και πολύτεχνης τέχνης των μεγάλων έργων, και στο χώρο της Ελλάδος και πολύ μακριά απ' αυτή, είπε ο υποφαινόμενος τα κατωτέρω:

Κύριε Πρόεδρε του Συνδέσμου μας και της Ομοσπονδίας των Συλλόγων της Επαρχίας Κόνιτσας,

Κύριοι εκλεκτοί συνεπαρχιώτες Πρόεδροι κοινοτήτων,

Αγαπητοί χωριανοί και φίλοι της Πυρσόγιαννης,

Μαζί με τον άπειρο και θερμό πατριωτικό χαιρετισμό, την ανείπωτη εκτίμησή μου, τις αμέτρητες ευχαριστίες και τη βαθιά έκφραση ευγνωμοσύνης, σας καλωσορίζω σ' αυτό το καλοσυνάτο και φιλόξενο, από εδώ και πέρα, κτιριακό απόκτημά μας, σ' αυτή την πνευματική μας χωριανή στέγη, που σήμερα πανηγυρικά και ανακουφιστικά εορτάζουμε τα εγκαίνια, κατά πλήρη κυριότητα και νομή.

Η ΣΗΜΕΡΙΝΗ αυτή ανέλπιστη μέρα, είναι για όλους μας χαρμόσυνη, ολόλαμπρη, φωτεινή και ελπιδοφόρα.

Μέρα πανέμορφη, λιοχάραμα ελπιδοφόρο, σωστό διαμάντι και βυζαντινό χρυσό νόμισμα.

Μέρα πανέμορφη λουλουδάτη, που τα μενεξεδένια χρώματα του δειλινού δεν θα σβήσουν, όσο θα υπάρχουν άνθρωποι χωριανοί με συναίσθηση και αξιοπρέπεια, και πονετικοί και καρδιακοί φίλοι.

Η σημερινή εκδήλωσή μας είναι —χωρίς υπερβολή— το πανάγιο πανηγύρι των πανηγυριών, η τρανή, δροσόλουστη γιορτή των εορτών, η καλύτερη παρουσίαση του Πανελλήνιου Συνδέσμου και όλων των χωριανών μας.

Ακόμα, η αναντικατάστατη αυτή μέρα είναι για όλους μας τα ΑΓΙΑ των ΑΓΙΩΝ, ευχάριστο άκουσμα, χαρμόσυνο, αγγελικό, δοξαστικό, ολόκληρη η βασιλεία των ουρανών.

Σήμερα εδώ, στην καρδιά της Αθήνας, δίπλα στην Ομόνοια, αναπάντεχα και ξαφνικά αποκτήσαμε, με χαρισματικό, θεόσταλτο κληροδότημα του αείμνηστου και επίτιμου Προέδρου μας, Πέτρου Φρόντζου, και της αγαπητής και σεβάσμιας συζύγου του Αντιγόνης, το γένος Τράγκα, καταδική μας στεγαστική εστία, δικό μας παραγώνι, γεροθέμελο αγκωνάρι, καλόφκιαχτο χωριανό τζάκι, με σταθερές και αδιάψευστες ελπίδες εθελοντικής δουλειάς και προσφοράς.

Αποκτήσαμε στ' αλήθεια ένα γραφικό παραδοσιακού τύπου σπιτικό, ένα ολόδροσο πηγαδούλι που απ' αυτό θα τρέχει, ασταμάτητα και αστείρευτα, πνευματικό, παρήγορο, κρυστάλλινο ζωοδότριο νερό για κάθε ηλικία, για κάθε χωριανό και φίλο μας.

Σήμερα γενήκαμε πραγματικοί νοικοκύρηδες ενός ζωοφόρου αμπελοχώραφου, που θα μας τρέφει ανεξάντλητα με τα θεία και σωτήρια νάματα της αγάπης, της συναδέλφωσης, της πίστης και της ελπίδας.

Το νέο μας αυτό κτιριακό βλαστάρι θα το αγαπάμε ολόχαρα χωριστά· θα το φροντίζουμε με τις καρδιάς το πύρωμα, με αγνό και άδολο ενδιαφέρον, με φωτισμένο νου, με απλοχεριά, με καρποφόρες πρωτοβουλίες και προσεχτικές παραινήσεις.

Ακόμα, αυτό το συλλογικό πνευματικό μας παλάτι θα είναι αναπόσπαστο διαλεχτό κομμάτι ημών και της Πυρσόγιαννης, τόσο όμως ζωντανό και καρπερό, που όταν θα το ατενίζει ο καθένας, θα νιώθει κατάβαθα, θα βλέπει ολοκάθαρα, πως είναι μπροστά του ο ίδιος, ο μεγάλος, ο αξιόλογος δωρητής, ο χωριανός μας Πέτρος Φρόντζος και η γυναίκα του Αντιγόνη. Θα αντικρίζει αυτούς τους εξαιρετους δωρητάς που αγκαλιά, είχαν μεγάλα όνειρα, τρανές φιλοδοξίες· αυτούς τους καταξιωμένους, τους ανεξίκακους συντοπίτες, που ήταν στολισμένοι με ευσεβή Θεοσέβεια, με πίστη στο Χριστό, στην πατρίδα και στα πεπρωμένα της ψυχής μας όλης.

Και μπορούμε ακόμα εδώ να πούμε πως και αυτό το ίδιο το δωρηθέν ακίνητο, που μας φιλοξενεί καλόχαρα, σήμερα, έχει και αυτό ψυχή· βλέπει, νιώθει καθαρά, μας καταλαβαίνει όλους μας, χαρούμενα μας μιλάει με το δικό του πρωτόγεννο τρόπο που είναι σε μας όλους ακατανόητος, και δεν έχει ανθρώπινη φωνή και λαλιά να μας μιλήσει, να μας πει ένα πυρσογιαννίτικο τραγούδι.

Για τέτοια σπίτια μιλάνε με την άριστη ποιητική τους τέχνη οι μεγάλοι μας εθνικοί ποιητές Δ. Σολωμός και Σεφέρης.

«Σ' ελέγχει η πέτρα που κρατάς και κλει φωνή κι αυτή», και το άλλο «Δεν ξέρω πολλά πράγματα από σπίτια, θυμάμαι τη χαρά τους και τη λύπη τους· ξέρεις, τα σπίτια πεισματώνουν εύκολα σαν τα γυμνώσεις».

Ναι, αγαπητοί χωριανοί και φίλοι, οι ψυχές των προσφιλών δωρητών, με τον τρόπο που ο Θεός γνωρίζει, μας παρακολουθούν· ενδιαφέρονται και μας συμπαραστέκονται στους δύσκολους αγώνες μας, μας ενθαρρύνουν με θερμή για την κατάκτηση της αρετής και της αγάπης.

Αγαπητοί φίλοι, για μας τους Πυρσογιαννίτες και το Σύνδεσμό μας, που μέχρι σήμερα είμεθα διακονιάρει, ζητιάνοι επαίτες, δεν είμεθα αρχοντάρηδες με βούλα και χαρτιά, με σπιτικό κλειδί στο χέρι, σήμερα η νύκτα πέρασε, τ' αστέρια χάθηκαν από τη στερημένη μας ζωή, κι ένα λαμπρό αιώνιο λιοχάραμα φωτίζει και θα φωτίζει εμάς και όλες τις ερχόμενες πυρσογιαννίτικες γενιές για πάντα.

Όλοι μας γενικά που έχουμε ανάγκη να μεταλαμβάνουμε από τα άγια μυστήρια της πατρογονικής μυσταγωγίας και να ποτίζουμε ακατάπαυστα τον ανθόκηπο της ψυχής μας με τα ολόχρυσά στάχυα και τα πολύχρωμα λουλούδια, με το αθάνατο καθαρίο νερό της πατρογονικής κληρονομιάς, πρέπει δικαιοματικά να γίνουμε σωστοί, πρόθυμοι, απλοχέρηδες χωριανοί, χρυσοί άνθρωποι και πανάξιοι Πυρσογιαννίτες.

Σ' αυτή εδώ τη στέγη μας θα ξαναζωντανέψει, θα φουντώσει, θα αναβιώσει ο παλμός μιας περασμένης πατρογονικής εποχής, όχι βέβαια και τόσο παλιός και πολύ μακρινός, μα έλα που το λαχανιασμένο τρέξιμο του καιρού μας μάς απομάκρυνε τόσο και μας αποξένωσε από τα γνωρίσματα της Πυρσόγιαννης, από τους εφεστίους θεούς που αποτελούν το λαϊκό μας πολιτισμό, ώστε να φαντάζουν τώρα σε μας σαν παραμύθι, σαν φανταστική διήγηση.

Από σήμερα Ανάσταση, λοιπόν, και αλλαγή πορείας.

Εδώ μέσα θα βρίσκουμε όλες τις γνήσιες ζήσες, θα επικοινωνούμε στ' αλήθεια με όλες τις παραδοσιακές πολιτιστικές μορφές, με τη σκέψη της εποχής εκείνης, με την κάθε ξέχωρη ομορφιά, την κάθε ιστορία, τον ιδιαίτερο τρόπο ζωής, με όλα γενικά τα πράγματα που αποτελούν τον τρόπο της διαιώνισης της οντότητός μας.

Όμως, ας μη μας διαφεύγει πως αυτή η ευχάριστη είδηση των σημερινών εγκαινίων έφθασε και αντιλαλεί στις κατάφυτες αηδονόλαλες περιοχές της Πυρσόγιαννης, στις φωτόλουστες κορυφές της γενέθλιας γης μας, και αγκαλιάζει θερμά τα εναπομείναντα όρθια γονικά σπίτια, υποκλίνεται στο μεγαλόπρεπο και αιώνιο γερο-πλάτανο του χωριού μας, στον ιερό πλάτανο, ειδικά αυτόν που φυλάει χρόνους ολάκαιρους στους κόρφους του όλα τα μυστικά των ταξιδεμένων χωριανών μαστόρων της πέτρας, όλους τους καημούς, τα δάκρυα, τις υποσχέσεις, τις λαχτάρες, το χωριανό σφυγμό, τη γλυκιά ανάσα και τις μακροχρόνιες αμπαριασμένες μνήμες, τα βιώματα και τις πηγαίες εμπειρίες.

Ακόμα, ο απόηχος αυτός αγκαλιάζει και όλα τα γραφικά και καλόφκιαχτα προσκυνητάρια και τα εξωκκλήσια, αυτούς τους ελπιδοφόρους φύλακες και φάρους της Πυρσόγιαννης. Ναι, και αυτά τα πανάγια εκκλησάκια, που χρυσαφιά και ασημένια αστράφτουν τα στολίδια τους ανάμεσα στα γαλατένια σύννεφα του μοσχάτου λιβανιού και οι καμπάνες αχολογούν νοσταλγικά και θύμησες ξυπνούν.

Αλλά τι δεν μας προσφέρει αυτή η μεγάλη δωρεά του Πέτρου, πέρα από το οξυγόνο και τη θερμή ανάσα του, μας παρέχει τη δυνατότητα, σ' όλους μας, να διώξουμε το άγχος της ξενιτιάς και της απομόνωσης, να σπάσουμε τον κλοιό της φιλαυτίας και να γίνουμε

σωστοί χωριανοί.

Εδώ μέσα, στο στέκι μας, θα γιομίσει από πατρογονικές φωτογραφίες, από ποικίλες ιστορικές ζωγραφίες, από διάφορες μορφές του χωριού, του ντούρου, του αλύγιστου φουστανελά, του πολεμιστή με τη χιλιοτιμημένη στολή, του βαθμοφόρου με τα παράσημα στο στήθος και του απλού φαντάρου με το μπρούντζινο χρώμα, αλλά και του ήρωα Κυρατζή, του επαγγελματία, του τσομπάνη, του αγρότη.

Ακόμα, θα φιλοξενήσει χαρακτηριστικές φορεσιές της Πυρσογιαννίτισσας γυναίκας, ρούχα φανταστικά και τα άλλα είδη που αντιπροσωπεύουν όλους τους τότε κλάδους της σπιτικής χειροτεχνίας, του αργαλειού.

Η σχετική βιβλιοθήκη και το Μουσείο θα έχουν κι αυτά διαλεχτό χώρο καθώς και τα διάφορα κειμήλια και ενθύμια ιστορικής αξίας.

Μπορώ ακόμα να τονίσω, μια που πρώτη φορά προσήλθε τόσοσ αρκετός και εκλεκτός κόσμος σε εκδήλωσή μας, πως άπειρες φορές στο χωριό μας, κάτι το πολιογονικό πράγμα, συμβόλαιο, χαρτί, γράμμα και σημείωμα, που έβρισκε στα μπαούλα, στην κασέλα και τη μεσάνδρα, το θεωρούσαν οι άνθρωποι του χωριού μας εντελώς άχρηστο πράγμα.

Ο καθένας το πετούσε έξω ή το χρησιμοποιούσε για περιτύλιγμα ή για προσάναμμα, για δαδί για να ανάψει τη φωτιά στο τζάκι του σπιτιού και στο φούρνο ή νά μη πω πως, πολλές φορές, προκαλούσε ντροπή στον καθένα, να διατηρεί το παλιό σπιτικό αντικείμενο και πράγμα και το κάθε ιστορικό κειμήλιο μέσα στο σημερινό σπίτι που μένει. Όλα αυτά τα θεωρούσε απαρχαιωμένα και ασυγχρόνιστα και τα αντάλλαζε με παλιατζήδες για ψωροπενταροδεκάρες. Όλα αυτά τέρμα· το στέκι αυτό πρέπει να γεμίσει· δισταγμός και αδιαφορία δεν δικαιολογείται.

Από την τιμητική αυτή θέση σας προσκαλώ όλους τους εδώ και τους απανταχού χωριανούς και φίλους, όλους τους αθλητάς του πνεύματος της γραφής και της χειρωνακτικής δουλειάς, μικρούς και μεγάλους, σ' ένα πανάγιο ιερό σάλπισμα, σ' ένα λαογραφικό, πολιτιστικό και εθνικό συναγερμό, σε μια εγρήγορση, σ' ένα ξεσήκωμα, για μια λαγαρή περισυλλογή όλου του εναπομείναντος σκόρπιου πατρογονικού πλούτου, όχι για να στεφανωθούμε με το αμάραντο δάφνινο στεφάνι του θριαμβευτή και του καυχησιάρη, αλλά εθελοντικά για να περισωθεί, να διατηρηθεί, να μαθευτεί πλατιά η παππούδικη, η γεννητορική κληρονομιά μας, για να αναβιώσει η εθιμική, η πολιτιστική και ιστορική αυτή πυρσογιαννίτικη παράδοση. Εμπρός, λοιπόν, βήμα ταχύ.

Χιλιοαξίζει, λοιπόν, ένα ολόδροσο και αμάραντο στεφάνι ευγνωμοσύνης, χαράς, δόξας, τιμής και σεβασμού στο εκλεκτό ζεύγος Πέτρου Φρόντζου, και στη μάνα γη μας Πυρσόγιαννη που έβγαλε τέτοια άξια παιδιά, που αβίαστα αυτά και θεληματικά διεκρίθησαν σε τέτοιες πράξεις ευποιίας, σε έργα αξιόλογα και λίαν παραγωγικά.

Τέλος σας ευχαριστώ όλους σας ολόθερμα για την πρόθυμη προσέλευσή σας, στην πανηγυρική αυτή εκδήλωση, αλλά και για την υπομονή και την αγάπη που δείξατε να με ακούσετε τόση ώρα.

Ευχαριστώ και σας ευγνωμονώ

Νίκος Ι. Τσίπας

Πυρσογιαννίτης

ΘΕΜΑ 4°

ΓΛΥΚΕΡΕΣ - ΕΠΙΘΥΜΗΤΕΣ ΘΥΜΗΣΕΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΛΕΚΤΕΣ ΧΩΡΙΑΝΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΑΡΜΟΛΟΪ»

Σήμερα, Δευτέρα 5 Ιανουαρίου 1998, στην απογευματινή μεγάλη εφημερίδα «ΤΑ ΝΕΑ» διάβασα νοσταλγικά, με ιδιαίτερη συγκίνηση, που μου προκάλεσε βαθύτατο συναίσθημα χαράς και μου θύμισε παλιές ευχάριστες στιγμές, το κατωτέρω επιγραμματικό κείμενο «Οι Μαστόροι της πέτρας».

«Πέρασαν είκοσι χρόνια από τη μέρα που έφθασε εδώ, στα ΝΕΑ, το πρώτο τεύχος ενός περιοδικού που μας ξάφνιασε και στη συνέχεια μας γοήτευσε, το «ΑΡΜΟΛΟΪ». Ξεκινούσε εξαιρετο στη μορφή, γοητευτικό και συνάμα διδακτικό —χωρίς ίχνος διδακτισμού στο περιεχόμενο.

Οι φωτισμένοι νέοι της Πυρσόγιαννης και η Προοδευτική Ένωση μαζεύουν εδώ και δεκαετίες ένα σπάνιο υλικό γι' αυτή τη μοναδική συντεχνία των Πυρσογιαννιτών μαστόρων της πέτρας, που ξεκίνησαν απ' τα μαστοροχώρια της επαρχίας Κονίτσης, για να φθάσουν ως το Χαρτούμ, την Αλεξάνδρεια, την Αιθιοπία, την Τεχεράνη, την Αμερική και Αυστραλία». (Γρηγόρης Νίτσος)

«Να λοιπόν που σήμερα έφθασε, χρονιάρες μέρες, στα χέρια μας το «Αρμολοί», περίοδος 2η, τεύχος 1ο. Αυτή τη φορά δεν έχει τη μορφή περιοδικού (βαριά τα έξοδα, λίγοι οι άνθρωποι), αλλά ενός πολύστιχου. Το ίδιο μεράκι ωστόσο, η ίδια ομορφιά και συγκίνηση στα κείμενα και στις φωτογραφίες και με μια καλή είδηση: δημιουργείται στην Πυρσόγιαννη «ΣΧΟΛΗ ΜΑΣΤΟΡΩΝ ΤΗΣ ΠΕΤΡΑΣ». Σας φαίνεται μικρή είδηση. Για κοιτάξτε γύρω σας».

Κ.Ρ.

Τα αυθόρμητα, τα αυθυπόστατα και γνήσια παινήματα του ανωτέρω Δημοσιογράφου της εφημερίδας «ΤΑ ΝΕΑ» και οι θύμησες οι πολλές του αξιόλογου και αξιομνημόνευτου χωριανού περιοδικού «ΑΡΜΟΛΟΪ», «η ψυχή της Πυρσόγιαννης και ο παρήγορος Άγγελος ημών», που κάθε μήνα τότε, στις άγιες μέρες, που κυκλοφορούσε σαν άγγελος καλός, ελπιδοφόρος και παρήγορος, αυτό ζωγράφιζε και παρουσίαζε όλους τους καημούς των μαστόρων της πέτρας και της άχαρης και άχαμνης ξενιτιάς και όλων των ποικίλων ωραίων θρύλων και των γνήσιων και λαγαρών άλλων εθίμων της Πυρσόγιαννης και των άλλων, κατ' ισομερία, οικισμών του Δήμου Μαστοροχωρίων. Όλα λοιπόν αυτά τα ιδιαίτερα —που ταιριάζουν— καυχησιάρικα λόγια του αξιόλογου Δημοσιογράφου και μη γνωστού στην ταπεινότητά μου, μας συγκλονίζουν σήμερα από χαρά και συγκίνηση, και μας υποχρεώνουν, ευγενικά, να φανερώσουμε και να εκδηλώσουμε τα αμέτρητα ευχαριστώ και την απέραντη ευγνωμοσύνη.

Αυτή η ατόφια και ανόθευτη παλιά πατρογονική αίγλη και λάμψη των Μαστόρων μας, όπως ακριβώς τη γράφει, την παρουσιάζει, την ξαναζωντανεύει και τη φέρει στη δημοσιότητα σε μας που πατήσαμε τα 90 χρόνια, στη νυν γενιά και σαν φώλη στις μεταγενέστερες γενιές που θα έρθουν στη συνέχεια, για να μη σβήσει ολοσχερώς από τη ζωή όλων μας αυτό το ολόφωτο άστρο της χωριανής Βηθλεέμ.

Γράφονται επάξια όσα κατά καιρούς μας παρουσιάζει ο φίλιος αυτός δημοσιογράφος για τους εν ζωή Πυρσογιαννίτες και για όλους τους αποβιώσαντες χωριανούς μας.

πρέπει μαζί με την προσωπική αγνή περηφάνια που νιώθει γι' αυτά ο ίδιος, να του πούμε ότι επιτελεί ένα μεγάλο χρέος για όλους εμάς τους Πυρσογιαννίτες.

Γνωρίζει ασφαλώς καλά ο ίδιος, ο θαυμάσιος χειριστής της πέννας και του λόγου, πως η ίδια η ζωή μας, οι προσπάθειές μας, όλων μας τα άριστα επιτεύγματα και οι αναμνήσεις μας, είναι ένα σωστό κομπολόι που δεν σταματάει κάτω εδώ στην επίγεια ζωή μας, αλλά συνεχίζεται ενδεχόμενα ψηλά, κάπου εκεί επάνω, μάλιστα, στην ουράνια βασιλεία.

Εκεί μέσα που ο πανάγαθος Θεός θα κρίνει όλους τους ανθρώπους ως χριστιανούς και επιπλέον εμάς του Πυρσογιαννίτες ως γνήσιους χωριανούς, ως άξια ή μη τέκνα της γενέτειράς μας Πυρσόγιαννης και αυτούς όλους τους προαποβιώσαντας δοξασμένους, τους άξιους και καταξιωμένους μαστόρους της πέτρας που άφησαν εποχή και χνάρια γερά και ανεξίτηλα και γερά και ακλόνητα γεφύρια και μεγαλόπρεπα μέγαρα, σπίτια και παλάτια. Ο Θεός ο ίδιος θα τους κρίνει, αν όχι ανάλογα με τους άλλους χωριανούς ανθρώπους, αλλά με κάποια επιείκεια, με κάποια ιδιαίτερη μαλαкосύνη και λύπηση όλους αυτούς τους μαστόρους, τους μάρτυρας της πέτρας. Και μας τους άλλους χωριανούς θανόντες πατριώτες, θα μας κρίνουν σαν γνήσιους Πυρσογιαννίτες, ανάλογα με τις προσφορές μας στη διψασμένη πατρογονική γη μας. Αυτή την περίλαμπρη μαστορική τέχνη, οι μαστοροί της γενέτειράς μας δεν τη δούλεψαν υπομονετικά για τὸ ποθούμενο φτωχό, το πενιχρό μεροκάματο μόνο, αλλά και γι' αυτή την επιβλητική και εντυπωσιακή τέχνη, που βγήκε ύστερα από ξέχωρο γούστο, καλαίσθητη επιμέλεια. Και αν δεν μεσολαβούσαν αλλεπάλληλοι, διαδοχικοί καταστροφικοί πόλεμοι και εσωτερικές εμφύλιες εχθροπραξίες και εχθροπάθειες, που ερήμωσαν και εχώρισαν τα χωριά μας, η ιστορία τα σημάδεψε με μια βαριά κληρονομιά, όλα αυτά τα άθελα, τα απερίσκεπτα ενδεχόμενα γεγονότα που σφράγισαν, σε μεγάλο βαθμό, την ερήμωση των χωριών μας, τα επιτεύγματα αυτά, η μαστορική τέχνη και η δόξα θα ουράνευε, θα φώτιζε σαν φωτεινό μετέωρο, σαν διάττοντας αστέρας. Πού 'ναι τώρα τα τότε εκθαμβωτικά, καλλιτεχνικά μεγαλόσπιτα, που διακρίνονταν για τον επιβλητικό όγκο και την αυστηρότητα, τα Σουρλαίικα, τα Παγναίικα, των Βετσοπουλαίων, του Πύρσου, κ.ά. και οι περίφημες χωριανές εκκλησίες με τους περίφημους θόλους και τους θαυμαστούς τρούλους· όλα αυτά τα μέγαρα και τ' άλλα μικρότερα καλόφκιαχτα κι αυτά λιθόκτιστα σπίτια, με ντόπια γρανιτώδη πέτρα, είχαν τον ίδιο χαρακτήρα της ομοιογένειας της πυρσογιαννίτικης παραδοσιακής λαϊκής τέχνης, χωρίς εξώστες και μπαλκόνια, για να μην σκαρφαλώνουν οι κλέφτες και οι εχθροί μας εύκολα, χωρίς να τους πάρουν μυρωδιά και είδηση οι κατάκοποι άνθρωποι του σπιτιού.

Τότε και οι σκεπές ήταν ίδιες και απαράλλαχτες από μαύρη πλάκα, ντόπια, ελαφριά, που άντεχε σ' όλες τις καιρικές θερμοκρασίες —σ' αυτό βοηθούσαν οι δρύινες γρεντέδες, οι κορμοί αγριοκαστανιάς και καρυδιάς· τα σπίτια τότε ήταν πανέμορφα, με τα καλοπλανισμένα πατώματα με πολλή φροντίδα και καλοπροαίρετη επιτήδευση. Η τοιχοποιία, που είχε πάχος έως 70 εκατοστά, χωρίζονταν με οριζόντια διαζώματα, με γερές ξυλοδεσιές από δρύινους κορμούς που έπιαναν το πάχος της τοιχοποιίας εκτός της εξωτερικής πλευράς. Επίσης —πρέπει να το πούμε κι αυτό— στην τοιχοποιία, τα σπίτια εκείνα με τους μεγάλους οντάδες, τα ωραία, τα γραφικά, τα μερακλίδικα κιόσκια και τους επιβλητικούς τρανούς φούρνους, για πολύ μεγάλη αντοχή χρησιμοποιούσαν σκληρή σιδηρόπετρα κι αυτό ακόμα το χωριανό χώμα που χρησιμοποιούσαν για βοηθητικούς σπιτικούς χώρους λειτουργούσε και σαν μονωτικό, για τις μυρωδιές των ζωντανών, αλλά ταυτόχρονα και σαν καλός αγωγός της θέρμανσης.

Όλα αυτά τα θησαυρίσματα, μας τα καλοθύμισε το σημερινό, λίαν φωτιστικό, επιγραμματικό άρθρο του ανώνυμου για μένα εκλεκτού αρθρογράφου της εφημερίδας «ΤΑ ΝΕΑ», «Μαστορική Τέχνη και Αρμολοί». Τον χίλιοευχαριστώ για την καλόπιστη ομολογία —υπό την καλή έννοια, φυσικά— που μας έφερε άπειρες θύμησες, χαμόγελα στα χείλη μας και στα μάτια μας, πέραν από δάκρυα, λάμπουσες αστροποβολές κι ακόμα μου έδωσε την ευχάριστη ευκαιρία, να βρω στο αρχείο μου την από 21-2-1978 εγκωμιαστική επιστολή μου που στη συνέχεια καταχωρίζω αυτούσια: «Θύμησες από τις εκλεκτές πυρσογιαννίτικες και ηπειρωτικές εκδόσεις «ΑΡΜΟΛΟΪ», τρίμηνη έκδοση με θέματα από την Πυρσόγιαννη και τα γύρω Μαστοροχώρια».

Προτού συνεχίσουμε στο κύριο αυτό θέμα μας, ας θυμηθούμε τον αείμνηστο Ευριπίδη Σούρλα, στα πατριδογνωστικά οράματα, στο γυρισμό του στη γενέθλια γη του, τι έλεγε:

«Δεν θα 'θελες, ω ψυχή μου, στο γυρισμό μας στη γενέθλια γη, να περισυλλέξομεν την τέφρα των περασμένων ημερών μας;»

Και συνεχίζουμε εδώ κανονικά το θέμα μας.

ΘΕΜΑ 5°

ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟ ΓΡΑΜΜΑ ΜΟΥ ΠΟΥ ΕΣΤΑΛΗ ΚΑΙ ΠΟΥ ΔΕΝ ΕΔΗΜΟΣΙΕΥΘΗ ΚΑΘΟΛΟΥ, ΣΤΟ «ΑΡΜΟΛΟΪ».

Γιατί, αυτό το ξέρουν οι ίδιοι οι εκδότες του αξιόλογου αυτού περιοδικού.

Τρίτη 21-2-1978

«Ο άνθρωπος θα πρέπει να περνάει τον πρώτο καιρό της ζωής του συνδιαλεγόμενος με τους νεκρούς· το δεύτερο με τους ζωντανούς και το τρίτο με τον εαυτό του», είπε ο μεγάλος Σκώτος συγγραφέας και ιστορικός βιογράφος Θωμάς Καρλάιλ.

Και πρέπει ο κάθε άνθρωπος να αφιερώνεται κατά κύριο λόγο στη μελέτη των ανδρών του παρελθόντος, της ζωής αυτών και της ιστορίας και της τέχνης του τόπου, γιατί οι πρόγονοί μας, οι παππούδες μας, μας έδωσαν τη ζωή μας, μας χάρισαν τη γλώσσα με τα ιδιώματά της, μας διέπλασαν τη σκέψη μας, μας διέδωσαν τα ωραία ήθη και έθιμα, τους χορούς και τα τραγούδια, τους λόγους και τα παραμύθια και τις συνήθειές τους· μας παρέδωσαν την παράδοση αυτή, που είναι η συνέχεια της φυλής μας, μας έδωσαν την κληρονομιά την πατρογονική, αυτή που μεταβιβάζεται από γενιά σε γενιά, από τα πολύ παλιά χρόνια, χωρίς περιορισμούς και ορόσημα χωρίς διαστάσεις πλάτους, βάθους και μήκους.

Ο δε Αντρέ Μωρουά είπε: «Πώς είναι δυνατόν να είναι κανείς ολοκληρωμένος Γάλλος, αν δεν έχει γνωρίσει την ιστορία και την κληρονομιά του τόπου του και τους μεγάλους άνδρες όπως τον Ουγκώ, το Μολιέρο, το Βολταίρο κ.λπ.».

Αυτά είχε φαίνεται υπ' όψιν μία ομάδα νέων, εργαζομένων, σπουδαστών και επιστημόνων, που οι γονείς των μόνο γεννήθηκαν και μεγάλωσαν στην Πυρσόγιαννη και που αυτή η χρυσή ομάδα των νέων από αγάπη, μεράκι και φροντίδα, πήραν την τρενή και τολμηρή απόφαση να βγάλουν μια άξια για κάθε έπαινο, τρίμηνη περιοδική έκδοση με θέματα ιστορικά, λαογραφικά, παραδοσιακά, με πατριδογνωστικό υλικό του λόγου και της τέχνης, και ιστορήματα από τις διαλεχτές εκδηλώσεις του λαϊκού πολιτισμού

του πατρικού χώρου, του θεϊκού στοχασμού μας, του ιερού χώρου της Πυρσόγιαννης και των γύρω Μαστοροχωρίων, με τον πολύ επιτυχημένο τίτλο «ΑΡΜΟΛΟΪ».

Για μας τους μεγάλους που γεννηθήκαμε στην Πυρσόγιαννη, η περίφημη αυτή έκδοση ήταν ένα τρανό, αναπάντεχο, μεγάλο ξάφνιασμα και τώρα που τα καμάρια μας αυτά συνεχίζουν με μεγάλη επιτυχία την έκδοση αυτή (κυκλοφόρησε το 5ο τεύχος) μας γεμίζουν όλους μας με ξέχωρη υπερηφάνεια, μας κάνουν να είμαστε όλο καμάρι και λεβεντιά.

Το «ΑΡΜΟΛΟΪ», το ωραίο αυτό μπουκέτο, που είναι γεμάτο από απέριττα λαογραφικά και παραδοσιακά λουλούδια, με το λεπτό, το μοσχοβόλο άρωμά του, γλυκαίνει τα χείλη μας με χαμόγελο, ανάβει στα μάτια το φως του γέλιου και της ελπίδας, ανανεώνει τον Σύνδεσμό μας, ευρύνει τον κύκλο των γνωριμιών μας, δυναμώνει την αγάπη, την πίστη και τη λαχτάρα του κάθε ξενιτεμένου για το χωριό του, για το βαθύ λίκνο όπου βρίσκονται οι προγονικοί τάφοι.

Στο «ΑΡΜΟΛΟΪ», που οι συντάκτες και οι ανταποκριτές του στηρίζονται σε προσωπικές αναμνήσεις και γνώσεις, σε εικόνες και σύμβολα, σε επιτόπιες έρευνες και μελέτες, και στις αναμνήσεις και αφηγήσεις των επιζώντων συμπατριωτών και φίλων και σε άλλες λαογραφικές, ιστορικές και παραδοσιακές πηγές και κτίσματα, με ιδιόζουσα γλαφυρότητα και με τα χαρακτηριστικά στοιχεία της γλώσσας και των ιδιωμάτων της Πυρσόγιαννης ιστοριών, ζωγραφίζουν και ζωντανεύουν ό,τι είδαν, έζησαν, αγάπησαν, άκουσαν, διάβασαν από τη γη των ονείρων και των παραδόσεων, από τη γη των μεγαλύτερων βιωμάτων, από την Πυρσόγιαννη και τα γύρω Μαστοροχώρια, τα πολύτεχνα και ξακουστά.

Όλα τα διαλεχτά και όμορφα που περιέχονται στις στήλες του «ΑΡΜΟΛΟΪ», προσδίδουν ιδιαίτερο μόχθο συλλογής, μελέτης, συγγραφής και λατρείας, και αποτελούν ένα ωραίο στάδιο περισυλλογής και νοικοκυροσύνης.

Τα άρθρα, οι μελέτες, τα ιστορήματα, οι φωτογραφίες, ανάγλυφα δίδουν μορφή και ζωή στο φορτωμένο με αγωνίες, κόπους, αίμα και στερήσεις παρελθόν, στο σήμερα των προγόνων μας, και φωτίζει παλιούς αγαπημένους κόσμους που μόλις διακρίνονται αχνά στο βάθος του χρόνου και που η λησμονιά δεν έσβησε. Ο καθένας που γράφει, στο «ΑΡΜΟΛΟΪ», ζωντανεύει περιστατικά τρυφερά, ιστορίες και γεγονότα, γεμάτα θλίψεις και αγωνίες, παραμύθια που μοιάζουν με όνειρο παιδιού και φέρνει στη μνήμη μας απλοίικούς ανθρώπους του χωριού μας, ανθρώπους που την παλιά εποχή αυτοί γέμιζαν ζωή όλη την περιοχή της Πυρσόγιαννης.

Η αξιέπαινη αυτή προσπάθεια των νέων αυτών παιδιών αποδεικνύει την τρανή, την αστείρευτη αγάπη, τη μεγάλη λαχτάρα και την απέραντη λατρεία για τον πατρογονικό τόπο, γι' αυτή τη φτωχική γενέθλια γη, για τον ιερό και σεβάσμιο αυτό χώρο, που η φτώχεια του, το άγονο και γεμάτο πέτρες έδαφός του και το μαστορικό και χτιστάδικο επάγγελμα, ανάγκασε τα παιδιά της να πάρουν τον άχαρι και δύσκολο δρόμο της ξενιτιάς.

Ο καθένας απ' αυτούς τους συντάκτες και ανταποκριτές του «ΑΡΜΟΛΟΪ» σημάδεψε όλα αυτά με το δικό του ωραίο τρόπο, από ανείπωτη αγάπη και λατρεία αλλά και από κάποιον ασυναίσθητο φόβο μήπως όλοι αυτοί οι περίφημοι και υπολογίσιμοι θησαυροί της ιστορίας, της λαογραφίας, της τέχνης, της παράδοσης του χωριού μας, οι πραγματικές ρίζες της φυλής μας, τα διαμάντια και τα ρουμπίνια, οι στάλες χρυσού και ασημιού, χαθούν κάποτε από τη μνήμη των επιζώντων ανθρώπων, στο πέρασμα του αδηφάγου χρόνου.

Και αξίζει ο κόπος αυτός, γιατί όλα όχι μόνο δεν πρέπει να σβήσουν με το διάβα του

χρόνου, αλλά να διατηρηθούν σαν κόρη οφθαλμού, σαν φωτεινός σταθμός, σαν πολύτιμο βοήθημα στους μέλλοντες να ασχοληθούν αργότερα, μεθοδικά, με την παραδοσιακή ιστορία του χωριού, τα ήθη, τα έθιμα, τη γλώσσα και τα ιδιώματα, υπό καλύτερους όρους και σαν τήλαυγής φάρος να φωτίζει όχι σαν παρελθόν, σαν χθες που διάβηκε και έφυγε, αλλά σαν σήμερα, σαν τωρινή αξία.

Γι' αυτό το «ΑΡΜΟΛΟΪ» θα πρέπει να φθάσει σε κάθε γωνία της γης όπου υπάρχει Πυρσογιαννίτης, συνεταρχιώτης και φίλος και άνθρωπος που στέκεται με ιερή ευλάβεια και δέος μπροστά στα ήθη και έθιμα της πατρίδας γης μας, μπροστά στη ζώσα ζωή του παρελθόντος. Όλοι έχουμε ανάγκη να μεταλαμβάνουμε από τα άχραντα μυστήρια της προγονικής μυσταγωγίας, να αρδεύουμε ακατάπαυστα το περιβόλι της ψυχής μας από το αθάνατο νερό της προγονικής μας κληρονομιάς. Γι' αυτό μ' όλη τη δύναμη της ψυχής μας αναφωνώ: «Μπράβο σας παιδιά».

Για το «ΑΡΜΟΛΟΪ» έστειλαν ζεστά γράμματα και ευνοϊκές κριτικές ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας κ. Κ. Τσάτσος, ο Μητροπολίτης κ. Σεβαστιανός, ο Νομάρχης κ. Ν. Χάνος, οι καθηγηταί φιλόλογοι και λαογράφοι των Πανεπιστημίων Θεσ/κης και Ιωαννίνων κ.κ. Α. Κυριακίδης, Μ. Μερακλής, Α. Βασιλόπουλος, Θ. Κακριδής, Χ. Δεδούσης, Ζ. Τσιφταντής, Γ. Σημάκης, Δ. Λουκάτος, ο τ. Βουλευτής Γ. Μυλωνάς, οι πρόεδροι ηπειρωτικών εταιριών κ.κ. Α. Μαμιόπουλος και Κ. Φρόντζος, ο πρόεδρος του Συνδέσμου Πυρσογιαννιτών Αττικής και ο Γραμματέας κ.κ. Π. Φρόντζος και Μ. Μαρτσέκης, ο μεγάλος πατριδογνώστης και Ηπειρολάτρης, ο Ευριπίδης μας Σούρλας, ο Γ. Γραμματέας Λέσχης Γραμμάτων και Τεχνών Β. Ελλάδος Γ. Καρατζόγλου, ο Δημοδιδάσκαλος Χ. Παπαδόπουλος, τα περιοδικά «Ταχυδρόμος», «Γυναίκα», «Ηπειρωτική Εστία», «Φθιωτικά Γράμματα» και οι Εφημερίδες «Θεσσαλονίκη», «Πρωινός Λόγος», «Παρατηρητής», και ο λαογράφος κ. Κίτσος Μακρής και πάρα πολλοί Πυρσογιαννίτες, συμπατριώτες και φίλοι της Πυρσογιαννής.

Σφίγγω θερμά και πάλι τα χέρια των νέων αυτών παιδιών που μας χάρισαν το «ΑΡΜΟΛΟΪ» και τους εύχομαι, όπως είπε και ο μέγας Γκαίτε, όλο και ψηλότερα.

ΝΙΚΟΣ Ι. ΤΣΙΠΙΑΣ

τ. Διευθυντής Υπουργείου Εμπορίου

Υπερόγραφο σημερινό που όλα έχουν αλλάξει, κάθε πράγμα που γίνεται φθείρεται με τον καιρό· όλα λησμονούνται και δεν μένουν στα ευρύχωρα ανάκτορα της μνήμης παρά μόνον οι άπειροι θησαυροί των αναρίθμητων εικόνων του πατρικού σπιτιού. Και κάπως αυτά με ποιητική ρίμα:

«Χάνονται όλα! Αιώνες, μέρες, μήνες, χρόνια αφήνουν βασιλιάδες, ήρωες, θεοί, όλα λησμονιούνται, μα θα λάμπει αιώνια του σπιτιού η θεότης, του σπιτιού η ζωή».

Γ. Στρατήτης

Όμως θα 'ρθουν πάλιν οι καιροί, θα ξανάρχουν τα χελιδόνια· το πιστεύω απόλυτα αυτό, όπως το λέει και ο Κολοκοτρώνης: «Ο Θεός έβαλε την υπογραφή του, η ΕΛΛΑΔΑ θα ζήσει ελεύθερη και δεν την ξαναπαίρνει πίσω». Αυτό το είπαμε κι άλλού, πως μέσα στη λέξη Ελλάδα βρίσκεται και θα βρίσκεται και η ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΗ».

ΘΕΜΑ 6°

ΔΙΑΦΟΡΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΧΩΡΙΑΝΑ ΔΙΑΛΕΓΜΑΤΑ

Ο μέγας συγγραφέας ΚΑΡΛΑΪΛ είπε: «Ένα βιβλίο και κάθε άλλο γραπτό μέλημα στην ουσία αποτελεί ένα μεγάλο, ιερό πνευματικό μνημόσυνο στη θύμηση και στην αγνή καρδιά» κι ακόμα ο Μπουρκέ για το βιβλίο είπε χαρακτηριστικά και επιβεβαιωτικά: «Όποιος αγαπά τα βιβλία, δεν θα στερηθεί ποτέ ούτε πιστού φίλου, ούτε συνετού συμβούλου, ούτε εύθυμου συντρόφου, ούτε στιβαρού παρηγορητού».

Ο κάθε καλοθελητής και ευσυνειδήτος πατριώτης, ο κάθε ερευνητής ιστοριοδίφης πηγών της πατρογονικής ιστορίας και παράδοσης, ο κάθε αναγνώστης χωριανού βιβλίου, μέσα στις χρυσές σελίδες που είναι αληθινός προάγγελος του γονικού μαστορικού παρελθόντος, βλέπει, νιώθει πως μιλάει ο ίδιος ο Θεοπλάστης δημιουργός, με τα χρυσοφόρα χέρια του καλλιτέχνη, με καλαισθησία και φροντίδα χωριανού μάστορα, χτίστη και πελεκητή της πέτρας και όλων των επιδέξιων ανθρώπων της τέχνης αυτής, που δίκαια και πρώτιστα φημολογείται, ότι κτίσανε όλον τον κόσμο. Αλλά κάθε χωριανός αναγνώστης, επιπλέον, ολοκάθαρα βλέπει ότι το θαύμα συνετελέσθη εκεί επάνω· οι πρόγονοί μας όλοι, στωικά ατάραχοι δεν λύγισαν ποτέ μπροστά στην εχθρική βία, δεν κάμφθηκαν από τις πονηρές, τις πλανεύτρες, κρυφές, δελεαστικές και κακόβουλες υλικές προσφορές και υποσχέσεις, δεν υποχώρησαν μπροστά στις φανταστικές, λάγνες, χαρειακές φιληδονίες, προσέτι δε και στα πολύ προκλητικά, τα πολυποίκιλτα δωρήματα, και στα πονηρά ταξίματα των σουλτάνων, των αγάδων και όλων των τυράννων κατακτητών. Κι όλα αυτά τα τάματα προς τους πατριώτες προγόνους μας, δεν γινότανε θαύματα για τους Τούρκους· αντίθετα ήταν για τους χωριανούς Έλληνες ακλόνητα όπλα δυνάμωσης, γιατί όλοι τους ήταν άνθρωποι του Θεού, μνήμονες της ελληνικής ιστορίας και παράδοσης.

Πίστευαν γερά, πέρα από τη μεγαλοψυχία του υψίστου, την αγάπη και στοργή της Πάναγνης Παναγίας και τη συνδρομή και βοήθεια των άλλων Αγίων Πατέρων και των ιερών και αγίων Αποστόλων και μαρτύρων, πως η φανερή, μεγάλη και αληθινή πίστη τους προς αυτούς του Αγίου Πατέρα, προς την πατρίδα ολάκερη και την αξαγόραστη οικογένεια, τους τόνωσε και τους βοήθησε αποτελεσματικά και ανεξίτηλα, να φέρουν από το πολυαιώνιο, βαθύ σκοτάδι της σκλαβιάς, το φωτεινό ξεσκλάβωμα, την ανεμπόδιστη λύτρωση.

Βοήθησε ανακουφιστικά ο φάρος της λευθεριάς να αναδυθεί, να βγει στην επιφάνεια και σταθερά και ικανά και ανεμπόδιστα να φωτίζει τους αιώνες και να παραδειγματίζει και να μαθαίνει εκάστοτε τις νέες γενιές να πράττουν το πρέπον δίκαιον, το εθνικό καθήκον, αλλά και δίκαια να φωνάζουν: να τι θα πει ΕΛΛΑΔΑ.

Τέτοια σωτήρια, αποτελεσματικά και παραγωγικά αποτελέσματα, τέτοια άριστα επιτεύγματα, τέτοιες μνήμες φέρουν τα διαβάσματα των χωριανών και εθνικών βιβλίων· προσφέρουν αυτά τα πατριωτικά βιβλία δυναμώματα ψυχικά και μνήμες ζωντανές, γιατί όπως είπε και ο μεγάλος ρήτορας της Ρώμης, ο Κικέρων, το ιστορικό, το παραδοσιακό βιβλίο, είναι ο αγγελιαφόρος του γονικού παρελθόντος.

Τέτοια γνήσια, λαγαρά τέχνα γενικά της Πυρσόγιαννης και του έθνους γίνονται όλοι που θέλουν τον όμορφο, το λεύθερο και λογικό μετασχηματισμό, την αρμόζουσα αλλα-

γή της καλά οργανωμένης κοινωνίας πάντα προς το καλύτερο, αλλά και για την ατάραχτη προοδευτική εξέλιξη της περίτεχνης μαστορικής τέχνης και πάσης άλλης ευγενούς, μορφωτικής και καλλιτεχνικής έκφρασης (λαογραφίας, ιστορίας, κ.λπ.).

Από τους επίζηλους αυτούς, τους ελεύθερους και καθαρούς χωριανούς, που πίστευαν πως καλύτερα μια πονεμένη φτώχεια παρά ένας κακός και άτιμος εχθρικός τούρκικος πλούτος, απ' αυτούς και τη ζωή των επιλέκτων και καταξιωμένων μαστόρων και τα ξακουστά μπουλούκια, διαλέξαμε και καταχωρίζουμε τα κατωτέρω, ύστερα από ιδιαίτερη προσοχή, από προσεχτική υπεύθυνη έρευνα, από φιλόπονη αξιολόγηση αυτών, των υπό κρίση γραπτών και προφορικών χωριανών στοιχείων. Για να γίνω πιο αξιόπιστος και για να στερεώσω καλά όσα είπαμε παραπάνω, δεν παραλείπω να τονίσω πως, σε όλα που ανέφερα μεν παραπάνω, ψυχικά και πνευματικά όπλα πρόσφερε και βοήθησε ξέχωρα η καθ' όλα άξια και τιμημένη θεομήτωρ. Αυτή η Παναγία μας που έγινε αξετίμητη της πιο μεγάλης αποστολής που προσεφέρθη σε άνθρωπο και διηκόνησε τη θεϊκή κλήση και την ανάθεση αυτή, με τον πλέον τέλειον τρόπο, που δίκαια την ψάλλουμε όπου κι αν βρεθούμε «την τιμιωτέραν των Χερουβείμ και ενδοξοτέραν ασυγκρίτως των Σεραφείμ» και ιδιαίτερα μέσα στις άγιες εκκλησίες, σ' αυτές που τα ομότεκνα τέκνα της ορθοδοξίας στέριωσαν και λάμπρυναν στις δύσκολες στιγμές με το γνήσιο και αγνό αίμα τους. Και ακόμα αξίζει εδώ μια χαρακτηριστική και φιλοσοφική παρένθεση: ο μεγάλος ποιητής και μυθιστοριογράφος Γάλλος συγγραφέας Β. Ουγκώ (1802-1885) έγραψε «πως καλός λόγιος είναι εκείνος που όχι μόνο ξέρει να γράφει σωστά και καλά, αλλά ταυτόχρονα και να σκίζει όλα εκείνα που δεν του αρέσουν, δεν είναι κατά τη γνώμη του σωστά και δίκαια».

Και η ταπεινότητά μου τονίζει, στη συνέχεια, πως καλός πατριώτης Πυρσογιαννίτης είναι εκείνος που κάνει προσωπικό πρωταρχικό θέμα τη σωστή μάθηση, την αληθινή σωτηρία και την πιστή και ασάλευτη τήρηση της πατρογονικής εθιμικής παράδοσης, της λαογραφικής, της ηθογραφικής συνήθειας.

ΠΟΣΟ ΣΤΟΙΧΙΖΑΝ ΤΑ ΧΩΡΙΑΝΑ ΠΡΟΙΚΙΑ (22-1-1844)

- Α. Ενδυμασία:** η γκοζόκα 630 γρόσια, το φουστάνι 210 γρόσια, το τουμάνι 1.030 γρόσια, το γελάκι 190 γρόσια
- Β. Φορεσιά:** το φουστάνι κατηφέ 150 γρόσια, το πεσιλί 40 γρόσια, το τουπάνι 35 γρόσια, για δύο φλοκάτες 475 και 250.
- Γ. Φορεσιά:** για τον τζουμπέ 110 γρόσια, το φουστάνι ικτιάνα 35 γρόσια, το πεσιλί 35 γρόσια, το γελέκο 20 γρ., το τουμάνι 20 γρόσια, το στρώμα 72 γρόσια, το πάπλωμα 90, για δύο σεντόνια 40 γρόσια και το απλό 25, για δύο μανδύλια 25 γρόσια.

ΠΡΟΙΚΟΣΥΜΦΩΝΑ

- Α. Ενδυμασία:** Φουστάνι μεταξωτό από τζαφέρι, 1 σάκο ρούχινο με σαμούρι και ποντίκι
- Β. Φορεσιά:** 1 φουστάνι μπουχαράκι, 1 σάκο ρούχινο άνευ γούνας
- Γ. Ενδυμασία:** ένα σάκο από καραμάνταλο γουνομένο με μαύρο αρνιακό και ένα φουστάνι ινδιάνα, τρία γελέκα, ένα αντέρι, τρία παντελόνια, έξι υποκάμισα, ένα σεντόνι, έξι ζευγάρια τσουράπια, 4 μανδύλια κεφαλής, δύο φούστες, δύο ποδιές μάλλινες καθώς και το κρεβατόστρωμα.
- Προς τούτοις δε και μετρητά λίρες οθωμανικές δέκα, με τας οποίας υποχρεούται ο

διαληφθείς Μιχάλης ν' αγοράσει ή οσπίτιο ή χωράφιο επ' ονόματι της διαληφθείσης Ειρήνης, ο γάμος γενήσεται μετά μήνας δύο από σήμερον.

Κόνιτσα 1 Οκτωβρίου 1889

Ιωάννης Π. Φλώρος υπόσχομαι

Μιχάλης Γιότι, υπόσχομαι τ' ανωτέρω με λόγον του ως αγράμματος τον υπέγραψα εγώ ο Παπαχαράλαμπος όστις και μαρτυρώ.

Σ' άλλο προικοσύμφωνο συν τοις άλλοις αναφέρονται:

...1 φουστανέλα του Γιώργη δύο χιλιάδες γρόσια και εβδομήντα επτά, δύο γιαμπόλες, μία κουλούφα μεγάλη, δύο ιράμια, δύο μαξιλάρες, μία εικόνα μεγάλη του Ευαγγελισμού, δύο καζανόπλα, ένα συνί μέτριο, δύο ταψιά, δύο τηγάνια, ένα μπρικολίγενο, 10 σαγόνια με δύο γκιβέτζα, ένα γουδί προύντζινο, δέκα υποκάμισα δικά της και 7 για δωρίσματα, επίσης μια καγιώκα καλή συντριμόν γρόσια 100, ένα τουμάνι καλόν συντριμόν γρόσια 25, τζουμπές τρίτος 50 γρόσια, δύο γιαμπόλες, ιράμια, καζανόπουλα, ένα μπρικολίγενο, μία λιγκέρα, σεπετόπλο κάικεν, λίμπα με κουτάλι ασημένιο...

Αυτά όλα και πολλά άλλα προικοσύμφωνα, που θα είναι καταχωνιασμένα ενδεχομένως σε απόκρυφα μέρη των σπιτιών, είναι στ' αλήθεια για μας, τώρα, τους απογόνους ένας υπέροχος, ενδεικτικός, καθαρός και γνήσιος, πλούσιος, λαογραφικός, οικοτεχνικός, οικονομικός και ονοματολογικός πλούτος, που στα τωρινά χρόνια μίκραινε ο πληθυσμός των χωριών μας και μπήκαν εντελώς άλλα πράγματα, άλλα ήθη, διαφορετικές συνήθειες, κακόγουστες έξεις και άλλες ασήκωτες και άγουστες κοινωνικές συμπεριφορές. Όλα αυτά τα παραπάνω αναγραφόμενα πλουμίδια, υλικά αγαθά, είδη ενδυμασίας, έπιπλα και σκεύη, ήταν αναμφισβήτητα τότε, στα δύσκολα κατοχικά χρόνια, ολάκερος θησαυρός ανυπολογίστου αξίας, θείον πράγματι δώρο —ας το πούμε και κάπως ποιητικά, το θαύμα της θεϊκής δημιουργίας και της ανθρώπινης επινότησης.

Όσα από αυτά τα σπάνια είδη υπάρχουν είναι ένας βουβός, άλαλος, άφωνος μάρτυρας των παλιοκαιρινών γονικών προσφορών, που δείχνουν σε μας τους απογόνους χωριανούς τις δυνατότητες που είχαν οι προγονοί μας να προσφέρουν στα παιδιά τους, για πιο καλές μέρες.

Όλα γενικά τα γονικά δωρίσματα, που σε μας φαίνονται ασήμαντα τώρα, βγήκαν από χέρια που δούλεψαν σκληρά· όλα αυτά τα προικιά ετοιμάστηκαν και δόθηκαν από όλους αυτούς τους προγόνους μας, από τους χωριανούς μας, που στην εποχή τους παραγεύτηκαν και έζησαν τότε όλες τις χαρές και όλες τις πίκρες της ζωής· από όλους τους χωριανούς και συγχωριανούς που έμειναν εκεί επάνω ακλόνητοι, σταθεροί, στα υψηλά ιδεώδη της φυλής μας.

ΜΙΑ ΠΟΥ ΕΟΡΤΑΖΕΙ ΣΗΜΕΡΑ Η ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ

Από τα πολλά σταχυολογήματα που μαζέψαμε από την εφημερίδα των Ιωαννίνων του μεγάλου ποιητού και δημοσιογράφου Γεωργίου Πελερέν (Χατζής), «Ήπειρος», που αφορούσαν τη ζωή της Επαρχίας Κόνιτσας, κατά τα έτη 1913-1929, καταχωρίζω τα κατωτέρω, που έγραψε ο πολυμαθέστατος και έμπειρος δικός μας πατριώτης δημοδιδάσκαλος Νικόλαος Παγώνης, που σημειώνω ιδιαίτερα εξέδωσε ένα παρθενικό στο είδος του λαογραφικό βιβλίο, που δυστυχώς εστάθη αδύνατο να βρω, παρ' όλες τις προσπάθειές μου.

Εν πάση περιπτώσει συνεχίζω τη σταχυολόγηση.

18-10-1926 ... «εκ του ταμείου των υπέρ κοινοφελών σκοπών κληροδοτημάτων των